

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ПРО ПРИКМЕТНИК НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Курс української мови є важливою складовою загального змісту початкової освіти, оскільки мова є не тільки окремим навчальним предметом, а й засобом навчання.

Основна мета цього курсу полягає у формуванні ключової комунікативної компетентності молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) під час спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань.

У цьому процесі важливе місце займає вивчення прикметника. Прикметник, як ніяка інша частина мови, має можливості збагачувати й уточнювати словник дітей, надавати висловленню точності чи образності, яскравого емоційного забарвлення. У мовленні прикметники набувають нових емоційних відтінків, конкретизуються, розширюються і збагачуються їх лексичні значення. Вільне та змістовно виправдане використання прикметників передбачає формування вмінь застосовувати їх у контекстах, що характеризуються різними стилістичними, жанровими та іншими особливостями.

Оскільки змінюються програми і підходи до навчання української мови, то дослідження теми є актуальним. Означену проблему вивчає низка науковців (М. Вашуленко, М. Захарійчук, Т. Зінченко, К. Пономарьова та інші). Лінгводидакти пропонують інноваційні способи керівництва навчально-виховним процесом на уроці мови (методи, прийоми, засоби та форми). Концепція навчання в початковій школі вимагає формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів як бази для успішного навчання в основній школі[1]. Це слід урахувати у процесі вивчення основ граматики.

М. Вашуленко виокремив чотири етапи вивчення частин мови [2, с.191-192]. Ці етапи стосуються і вивчення прикметника.

Перший етап формування граматичних понять полягає в аналізі мовного матеріалу з метою виділення істотних ознак поняття. Зокрема, для формування понять «частини мови» слід розвивати в учнів уміння абстрагуватися від конкретного лексичного значення слів і об'єднувати їх за спільними граматичними ознаками, тобто здатністю відповідати на однакові питання (які? чий? чия? чий?).

Другий етап формування граматичних понять полягає в узагальненні істотних ознак, установлення зв'язків між ними та у введенні терміна.

Третій етап формування граматичних понять полягає в уточненні суті ознак поняття і зв'язків між ними. Наприклад, учні усвідомили важливу ознаку поняття «частини мови»: щоб визначити, до якої частини мови належить слово,

потрібно знати не тільки його лексичне значення, а й на яке питання слово відповідає. Водночас із цим учні засвоюють і окремі граматичні ознаки частин мови: рід і число іменників та прикметників, час дієслів; опановують інші істотні ознаки частин мови.

Четвертий етап формування граматичних понять полягає в конкретизації вивченого поняття завдяки виконанню вправ, які вимагають практичного застосування одержаних знань.

Методика вивчення прикметника базується на лінгвістичних особливостях. На відміну від іменника і дієслова ця частина мови характеризується несаможиттєвістю своїх граматичних ознак, її основні граматичні категорії (рід, число, відмінок) розглядаються тільки в єдності з такими ж категоріями іменника.

Завдання вивчення прикметника в 1-4 класах полягають у формуванні граматичного поняття «прикметник» як частини мови, що пов'язана з іменником, у виробленні навичок правопису родових і відмінкових закінчень прикметників, у розвитку вміння вживати прикметники в усному й писемному мовленні. Учні повинні засвоїти, що прикметник: а) називає ознаку предмета; б) залежить від іменника; в) відповідає на запитання який? яка? яке?; г) робить мовлення більш точним, емоційним і багатим.

Зазначимо, підготовка до усвідомлення поняття «прикметник» починається ще в період навчання грамоти – ознайомлення зі словами-назвами ознак, постановка до слів питання який? яка? яке? які? Учні слід показати, що ознаки предметів існують у житті, а слова лише називають їх, що один і той же предмет може мати кілька ознак. Активно поповнюється словниковий запас учнів словами-прикметниками. У 2-4 класах засвоєння прикметника проходить на практично-теоретичному рівні.

Формування поняття «прикметник» починається з аналізу мовного матеріалу і виділення істотних ознак поняття. В 3-4 класах варто застосувати метод евристичної бесіди, текстоцентричну технологію.

Подальша робота над засвоєнням загального значення прикметника здійснюється шляхом збагачення словника учнів якісними, відносними і присвійними прикметниками (без уживання термінів), спостереження за прямим і переносним значенням прикметників, добору потрібних синонімів і вибору з ряду синонімів точного слова.

Отже, вивчення частин мови у сучасній лінгводидактиці є дуже важливим, так як учні, спостерігаючи за роллю прикметників у реченні, тексті, збагачують власне мовлення.

Література

1. Концепція початкової освіти // Початкова школа. – №6. – 2016. – С.1-5.
2. Методика навчання української мови у початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 364 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>